

Aleksander Nyrek

Przyjaciele Polski

Słupskie Studia Historyczne 4, 205-209

1995

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Aleksander Nyrek

Przyjaciele Polski

W 1995 r. 20 lutego minie 25 lat od śmierci dra Otto Olivy, Czecha, człowieka wielce zasłużonego w szerzeniu i umacnianiu przyjaźni między Polską i Czechosłowacją. Rozumiał jednak doskonale, że przyjaźń ta winna być wzorem serdecznej i rozumnej współpracy wszystkich narodów żyjących w Rzeczypospolitej Polskiej i Republice Czechosłowackiej. Szczególnie podkreślał potrzebę przyjaźni między słowiańskimi mieszkańcami Polski i Czechosłowacji. Już przed drugą wojną światową w publikacjach i odczytach zwracał uwagę na problem Łużyczan, którzy żyją w Niemczech, i chciał aby Czesi, Polacy, Ukraińcy, Białorusini i Słowacy nie zapominali o nich¹.

Dziś po tylu latach z całym przekonaniem można stwierdzić, że za brak rozumnej współpracy wymienionych narodów słowiańskich, żyjących w Polsce i Czechosłowacji, jakże drogo przyszło zapłacić w czasie drugiej wojny światowej. Podsycana także z zewnątrz nienawiść przyniosła śmierć i zniszczenie oraz poczucie krzywdy nie tylko narodom słowiańskim żyjącym w Europie Środkowej.

Urodzony 1 I 1889 r. Otto Oliva po ukończeniu studiów w Uniwersytecie Praskim na kierunkach historia i geografia gospodarcza, zaczął pracować jako nauczyciel w szkolnictwie średnim, najpierw w Pilźnie, a następnie w Pradze. Po uzyskaniu stopnia doktora w 1932 r. został pracownikiem dydaktycznym na Wysoké Škole Zemledskeho a Lesniho Inžynirstvi (Akademia Rolniczo-Leśna)². Już jako nauczyciel w szkołach średnich dr Otto Oliva w czasie zajęć oraz w czasie publicznych wykładów i odczytów zwracał uwagę na duże możliwości współpracy gospodarczej polsko-czechosłowackiej. Współpraca ta zdaniem dra O. Olivy winna utorować drogę ścisłemu współdziałaniu politycznemu obydwu państw. Przemysł czeski, szczególnie zbrojeniowy, winien jego zdaniem pracować także na potrzeby Wojska Polskiego. Chcąc skuteczniej propagować ścisłą współpracę gospodarczą polsko-czechosłowacką dr O. Oliva wybrał się do Polski, gdzie starał się dobrze poznać nasz kraj. Już w 1933 r. opublikował pierwszą książkę o Polsce *Současne Polsko. Cz.1. Hospodarske*

pomery. Na podkreślenie i uznanie zasługuje, że wydanie tej książki zostało sfinansowane przez autora, wówczas jeszcze młodego nauczyciela. Fakt ten świadczy wymownie o tym z jakim przekonaniem dr O. Oliva opowiadał się za ścisłym współdziałaniem polsko-czechosłowackim. Już w latach 1935-1936 miał możliwość dokładniej zwiedzić i poznać Polskę. Rezultatem przeprowadzonych badań było opublikowanie części drugiej dzieła *Současne Polsko, Nerostne bohactvi, obchod a odprava*. Książka została wydana także nakładem autora³.

Dr Otto Oliva nie zrażał się tym, że nastawienie ówczesnego społeczeństwa czechosłowackiego nie zawsze było pozytywne do Polski. Nie żałując trudu i pieniędzy publikuje książki o Polsce, artykuły i recenzje z polskich książek oraz wygłasza publicznie odczyty o naszym kraju. Jego zainteresowania podziela szczególnie młodzież, jego syn Otik Oliva oraz bratanek Karel Oliva. Poglądy tych chłopców, niemal rówieśników (Otik ur. 8 XII 1926 r., Karel 15 I 1927 r.) ukształtowały się ostatecznie w okresie protektorackim (1939-1945), kiedy wraz z dr O. Olivą musieli opuścić Pragę i zamieszkać na wsi. Zdołali już wówczas poznać język polski, co pozwoliło im po skończeniu szkół średnich na studiach pogłębiać wiedzę o Polsce. Karel już pod koniec 1945 r. zaczął studiować polonistykę w Uniwersytecie Praskim. Natomiast Otik Oliva zaraz po zakończeniu wojny, jesienią 1945 r. został studentem Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, gdzie zaliczył cztery semestry na kierunku ichtiologia. Kierunki studiów pozwoliły obydwu, Otikowi i Karelowi, zajmować się także problematyką polską. Karel Oliva po ukończeniu studiów w 1949 r. zostaje asystentem w Uniwersytecie Praskim, gdzie prowadzi zajęcia z gramatyki języka polskiego do 1951 r. W latach 1951-1954 zajęcia te prowadził już jako starszy asystent w Uniwersytecie im. Františka Palackého w Olomuńcu. W tym czasie odbył staż naukowy u prof. W. Doroszewskiego w Zakładzie Językoznawstwa w Uniwersytecie Warszawskim. Po powrocie z Polski nie powierzono mu już jednak zajęć dydaktycznych, lecz był pracownikiem naukowym w Zakładzie Słowiaoznawstwa Czechosłowackiej Akademii Nauk w Pradze, przekształconym w 1963 r. w Zakład Języków i Literatur. W tym właśnie czasie dr Karel Oliva kierował zespołem naukowym, przygotowującym wielki słownik polsko-czeski i czesko-polski. Jednocześnie

opracował samodzielnie mały słownik polsko-czeski i czesko-polski oraz kilka podręczników dla Czechów do nauczania języka polskiego, a także opublikował kilka studiów z zakresu gramatyki porównawczej polskiej i czeskiej.

Po zajęciu Czechosłowacji przez wojska Układu Warszawskiego w 1968 r. dr K.Olivę ze względów politycznych zwolniono z pracy i przez trzy lata był bezrobotny. Prowadzone przez niego prace naukowe, a szczególnie wielki słownik polsko-czeski, skreślono z planów naukowych Zakładu. Pod koniec 1971 r. został dr K.Oliva przyjęty do pracy w Zakładzie Języka Czeskiego Czechosłowackiej Akademii Nauk. Jednakże na kontynuowanie rozpoczętych prac naukowych pozwolono dr K.Olivie dopiero w 1984 r. Dzięki temu w 1991 r. ukończył ostatecznie redakcję wielkiego słownika polsko-czeskiego i czesko-polskiego⁴.

Profesor ichtiologii Uniwersytetu Praskiego, O.Oliva, ze względu na profesję miał znacznie mniej możliwości pisania prac dotyczących problematyki polskiej. Jednak studia odbyte w Krakowie oraz staż naukowy w Warszawie i Gdańsku pozwoliły mu bliżej poznać faunę ichtiologiczną Polski. Dzięki temu powstało wiele wspólnych oraz samodzielnych prac o osobliwościach ichtiologicznych wód polskich.

Ważniejsze badania prof. O.Olivy w Polsce to: naukowa rewizja materiałów dotyczących ryb, z kolekcji prof. Maksymiliana Nowickiego zebranych w XIX w. w wodach śródlądowych bylej Galicji. Zbiory z naukowym opisem prof. O.Olivy zdeponowane są w pracowniach ichtiologicznych Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Drugą ważną pracą badawczą była lokalizacja strzebli błotnej w wodach śródlądowych Polski, jako reliktu ichtiologicznego z okresu przedlodowcowego. Wspomniane rewizje zbiorów prof. M.Nowickiego oraz lokalizacja strzebli błotnej na Pomorzu zostały opisane w Przeglądzie Zoologicznym oraz Pracach Przyrodniczych Gdańskiego Towarzystwa Naukowego, do którego prof. O.Oliva należał, jak również do zespołów redakcyjnych tych czasopism. Wspólnie z profesorem Uniwersytetu Jagiellońskiego, Z.Grodzińskim, prowadził badania nad zmianami fizjologicznymi ryb polskich wód śródlądowych i przybrzeżnych⁵.

Na wdzięczność, piszącego te słowa, zasługuje zorganizowanie mi przez docenta O.Olivę stażu naukowego w Czechosłowacji w latach 1967-1968⁶.

Profesor Otto Oliva (senior) po zakończeniu drugiej wojny światowej wrócił (z synem ze swojej rodzinnej wsi Mezilesi-Tyne u Pačova) do Pragi, gdzie został dyrektorem średniej szkoły handlowej. Jednocześnie pełni w dalszym ciągu funkcję wykładowcy w Akademii Rolniczo-Leśnej w Pradze⁷.

Należy podkreślić, że po drugiej wojnie światowej prof. Otto Oliva ze zdwojoną energią kontynuował pracę naukową i popularyzatorską poświęconą Polsce. Wśród studentów i uczniów szkół średnich na wykładach oraz w wystąpieniach radiowych propagował potrzebę współpracy gospodarczej i politycznej polsko-czechosłowackiej. W latach powojennych prof. O.Oliva opublikował dwie książki o Polsce, w 1948 r. *Hospodarske pomery dnesniho Polska*, zaś w 1958 r. *Hospodarstvi noveho Polska*, gdzie szczególnie podkreśla osiągnięcia Polaków w odbudowie własnego kraju oraz zasiedleniu i zagospodarowaniu ziem odzyskanych⁸. Właśnie na okres 1945-1968 przypada opublikowanie ponad 50 artykułów o Polsce, mapy gospodarczej Polski, 46 recenzji publikacji polskich oraz wygłoszenie ponad 50 odczytów o Polsce⁹. Szczególnie podkreślał w swoich wystąpieniach fakt bezpiecznych granic Polski z Czechosłowacją oraz możliwość korzystania z polskich portów śródlądowych (Kozle) i morskich. Właśnie problematyce morskiej poświęcony był przygotowany przez prof. O.Olivę cykl 51 fachowych komentarzy do ilustracji filmowych przygotowanych przez redaktora V.H.Krmenskeho. Praca wykonana była dla Czechosłowackiego Ministerstwa Oświaty i Kultury w celu popularyzowania wśród młodzieży czeskiej i słowackiej polskich osiągnięć na morzu¹⁰. Działalność ta przyczyniła się do napływu młodych Czechów i Słowaków do polskich szkół morskich. Wiązało się to ściśle z podjęciem przez Czechosłowację budowy własnej floty handlowej.

Na zakończenie stwierdzić można, że przedstawiona działalność prof. Otto Olivy, prof. Ota Olivy i dr Karela Olivy świadczą o tym, że są oni autentycznymi i serdecznymi przyjaciółmi Polski i Polaków. Najstarszy, nieżyjący już prof. Otto Oliva, był niestrudzonym pionierem propolskiej działalności. Kreśląc z wdzięcznością swoje uwagi o ich działalności, uważam, że zasłużyli się pięknie i po bratersku

Polsce i godni są oficjalnego podziękowania od władz Rzeczypospolitej Polskiej.

Przypisy

1. Dr Otto Oliva należał do Spolecnosti přátel Luzice i organizował uroczystości poświęcone kulturze Serbów Luzyckich. Między innymi twórczości muzycznej Bernarda Kravcá.
2. Zob. *Sbornik Československe Spolecensti-Zemepisné*. Praha 1949, Ročník 1949, Svazek 54, číslo 1, Biogram Dra O.Olivy, s. 40
3. Tamże
4. Na podstawie przesłanego mi (wraz z listem) biogramu, przez dra Karela Olive 28.05.1944 r. Kopia tego biogramu wraz z danymi biograficznymi znajduje się w jego zbiorach prywatnych. Adres: 120 00 Praha 2, ul. Balbinova 3. Zobacz także *Knihy o Polsku*. Praha 1960, s. 4. Karel Oliva, *Čech w Polsku - Učebnice polštiny*.
5. W rezultacie współpracy z prof. Z.Grodzińskim napisanych zostało 16 prac (sprawozdań) naukowych. Na podstawie przesłanego 9.02.1944 r. mi przez prof. O.Olive biogramu. W tym biogramie stwierdzono, że prof. O.Oliva należał do licznych Towarzystw Zoologicznych, między innymi w Anglii, USA, Indiach, Japonii, Polsce. W podsumowaniu biogramu stwierdza się "More than 100 academic theses in ichthyology, 16 in batrachology, 4 in herpetology vere submitted in his laboratory from 1949 upto 1989". Biogram napisano 12.04.1990 r. Kopie w domu prywatnym prof. O.Olivy 120 00 Praha, Čermakova 8 lub też Zoologický Ústav Karlovy University 128-44 Praha 2 ul. Viničná 7.
6. Zebrany materiał źródłowy oraz literatura pozwoliły mi na napisanie pracy habilitacyjnej (*Gospodarka leśna na Górnym Śląsku od połowy XII do połowy XIV w.* Wrocław 1975), ale także studium porównawczego gospodarki stawowej w Polsce i Czechach: A.Nyrek, *Problem upadku i odrodzenia gospodarki rybnej w Polsce i Czechach w XIV w.* Wrocław 1969. s. 131-152
7. Zob. przypis 2
8. Zob. *Knihy o Polsku*. Praha 1950, s. 2. Otto Oliva. *Hospodarske Pomery dnesního Polska ...*, O.Oliva, *Hospodarstvi noveho Polska ...* Zob. także A.Nyrek, *Przyjaciel Polaków. Wspomnienie pośmiertne o prof. dr Otto Olive*. "Tygodnik Pow-szechny z 13.06.1970, nr 28, s. 4-5
9. Tamże
10. Zob. Diafilm Ministerstva Školstva a Kultury, Polský Ořel Nad Baltem. 51 obrazu, Autor : Dr Otto Oliva, Redaktor : V.H. Krnansky. Kratký Film Praha 1958, c 1801-58